

تحلیل عملکرد تقنینی و نظارتی ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی با

استفاده از تحلیل پوششی داده های دو مرحله ای

احمد قنبریان بروجنی^۱، کامبیز شاهرودی^۲، علیرضا امیر تیموری^۳ * مهرداد گودرزوند چگینی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۷

چکیده

با توجه به اهمیت تصمیم گیری ها و تصمیم سازی های مجلس شورای اسلامی بر زندگی جوامع انسانی، ارزیابی کارایی ادوار مختلف مجلس، شناسایی نقاط قوت و ضعف آن و عوامل موثر جهت بهبود عملکرد دوره های آتی حائز اهمیت است. چرا که اصلاح فرآیند تصمیم گیری منجر به تصمیم های درست و ارتقا اوضاع سیاسی و اقتصادی آینده کشور خواهد بود. در این راستا هدف تحقیق ارائه یک مدل مبتنی بر تحلیل پوششی داده های دو مرحله ای جهت ارزیابی عملکرد ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی (دوره های سوم تا دهم) از دو دیدگاه قانون گذاری و نظارت می باشد. در روش پیشنهادی هر یک از دوره های مجلس شورای اسلامی به عنوان یک واحد تصمیم گیرنده دو مرحله ای در نظر گرفته شده که مرحله اول آن بعد قانون گذاری و مرحله دوم بعد نظارت می باشد. نتایج حاکی از آن است که به طور کلی ۵۰٪ دوره ها کارا و ۵۰٪ دیگر ناکارا می باشند. دوره های C، D، G و H به طور کلی و در هر دو بعد به عنوان دوره های کارآمد، دوره B در حالت کلی و بعد نظارت و دوره A در بعد قانون گذاری به عنوان ناکارآمدترین دوره ها شناسایی شدند. متوسط کارایی بعد قانون گذاری و نظارت نیز نشان می دهد که به طور کلی مجلس شورای اسلامی طی ادوار مختلف از نظر قانون گذاری عملکرد بهتری نسبت به نظارت داشته است. در واقع ضعف عملکرد بعد نظارتی نسبت به بعد قانون گذاری تمامی ادوار منجر به ناکارآمدی بیشتر در میان دوره های ناکارآمد شده است.

کلید واژه ها: مجلس شورای اسلامی، تحلیل پوششی داده های دو مرحله ای، کارایی، قانون گذاری، نظارت.

۱ دانشجوی دکتری مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

۲ دانشیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

۳ استاد، گروه ریاضی کاربردی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۴ استاد مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

ایمیل نویسنده مسئول: aamirteimoori@gmail.com

مقدمه

بر اساس قانون اساسی، قوه مقننه و مجلس شورای اسلامی یکی از مهم ترین مراکز تصمیم گیری استراتژیک و کلان کشور است. تفاوت قوه مقننه با دیگر قوا در این است که مرکز تصمیم گیری کشور در این قوه متمرکز است و در کلیت نظام، مجلس جایگاه ویژه ای داشته و محور بسیاری از تصمیم گیری ها، قانون گذاری ها و برنامه ریزی هاست. مجلس، پایگاه اساسی نظام و مردم و مایه حضور و مشارکت واقعی مردم در تصمیم گیری ها و مظهر اراده ملی است که وظایف آن در دو بخش قانون گذاری و نظارت خلاصه می گردد. با توجه به اهمیت تصمیم گیری ها و تصمیم سازی های مجلس شورای اسلامی بر زندگی جوامع انسانی، ارزیابی کارایی ادوار مختلف مجلس، شناسایی نقاط قوت و ضعف آن و عوامل موثر جهت بهبود عملکرد دوره های آتی حائز اهمیت است. چرا که اصلاح فرآیند تصمیم گیری منجر به تصمیم های درست و ارتقا اوضاع سیاسی و اقتصادی آینده کشور خواهد بود. در سال های گذشته مطالعات گسترده ای در زمینه ارزیابی عملکرد مجلس توسط محققین داخلی و خارجی

صورت گرفته است که تفاوت هایی در نوع پرداختن به این مساله در پژوهش ها مشاهده می شود. به عبارت دیگر برخی از پژوهشگران ارزیابی عملکرد نمایندگان را بر ارزیابی عملکرد مجلس موثر دانسته و به این موضوع متمرکز شده اند. از دیدگاه آن ها هر چه میزان تحصیلات نمایندگان، قدرت و اعتبار جایگاه نمایندگان، تعداد طرح های ارائه شده و یا موفق توسط نمایندگان و مواردی از این قبیل بیشتر باشد تاثیر گذاری آن ها بر عملکرد مجلس نیز بیشتر می باشد. به عنوان مثال فیاضی و حق شناس گرگابی (۱۳۹۵) با طرح این سوال که "چگونه می توان توانایی های

نمایندگان را بهبود و ارتقاء بخشید؟" به شناسایی راهبردهای توانمندسازی نمایندگان مجلس شورای اسلامی پرداختند. زارعی و همکاران (۱۳۹۵) نیز چگونگی اثر ارتباطات یکپارچه بازاریابی سیاسی از طریق رسانه های اجتماعی بر ترجیح و انتخاب نامزدهای انتخاباتی را در انتخابات مجلس شورای اسلامی سه شهر شیراز، سمنان و ایلام بررسی نمودند و به این نتیجه دست یافتند که تاثیر مثبت و معناداری میان آن ها وجود دارد. دین پرستی صالح (۱۳۹۵) کنش های نمایندگان مجلس شورای اسلامی از منظر سیاست های عمومی دولت را مورد تحلیل و بررسی قرار داد. نتایج بررسی نشان داد که عملکرد نمایندگان از نظر موضوعی محدود به وجه توزیعی و از نظر جغرافیایی محدود به حوزه انتخابیه و منطقه نمایندگان بوده است. زارعی و بهشتی سرشت (۱۳۹۸) تأثیر سابقه نمایندگی، حوزه انتخابیه و رشته تحصیلی در عملکرد نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی (ادوار اول تا دهم) را مورد تحلیل و بررسی قرار دادند. داوودی و همکاران (۱۳۹۸) به این پرسش پاسخ دادند که "با توجه به نقش غیر قابل انکار مجلس شورای اسلامی در اجرای صحیح حاکمیت قانون و با عنایت به صلاحیت ذاتی این نهاد مبنی بر نظارت تمام عیار نسبت به سایر نهادهای حاکمیتی، جایگاه تقنینی مجلس شورای اسلامی در اجرای صحیح قانون چگونه ارزیابی می گردد." مسیبی و همکاران (۱۳۹۹) نیز به شناسایی شاخص های ارزیابی عملکرد نمایندگان پرداختند و در نهایت ۸۹ شاخص را تحت چهار بعد عملکرد فردی و عمومی کارگزاری، حاکمیتی، اجتماعی و حرفه ای دسته بندی نمودند.

برخی دیگر از پژوهش ها نیز تنها به صورت بخشی و موضعی عملکرد مجلس را مورد بررسی قرار داده اند. در حقیقت منبعی که همه جوانب را در نظر گرفته و به بررسی مشکلات نهاد مربوطه پردازد وجود ندارد. به عنوان مثال، بیاتی و اورتنن (۱۳۹۹) نظارت بر رفتار حرفه ای نمایندگان مجلس را مورد بررسی قرار دادند. زارعی و همکاران (۱۳۹۸) در پاسخ به این سوال که "نمایندگان هر یک از ادوار اول تا دهم مجلس شورای اسلامی به لحاظ وظایف نظارتی چه عملکردی از خود نشان داده اند و ترکیب سیاسی مجلس به عنوان یکی از مهمترین متغیرها چه تأثیری بر این امر داشته است؟" به مقایسه تحلیلی عملکرد نظارتی نمایندگان پرداختند. یافته های پژوهش آن ها نشان داد که در روند کلی تغییرات آماری مربوط به عملکرد نمایندگان، ترکیب سیاسی عامل تعیین کننده نبوده و متغیرهای وابسته به زمان از تأثیر بیشتری برخوردار بوده اند. ابریشمی راد و نظریان (۱۴۰۰) اثر کیفیت مشارکت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در فرآیند قانون گذاری را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه دست یافتند که مشارکت فعال و آگاهانه نمایندگان در بررسی و تصویب قوانین نقش بسیار مهمی را ایفا می نماید.

بررسی منابع فارسی نشان می دهد پژوهش هایی که در ایران به ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی و تلاش برای ارتقای اثربخشی آن پرداخته شده بسیار کم می باشد و بخش عمده تحقیقات از نوع اکتشافی بوده و بر مبنای فرضیه اولیه ای صورت نگرفته است (فقیهی و همکاران، ۱۳۹۳). در زمینه مطالعات خارجی نیز اگرچه پژوهش هایی توسط محققین انجام شده اما با توجه به ساختار متفاوت حکمرانی در ایران (یک مجلسی بودن و نوع شاخص های مورد استفاده جهت ارزیابی) قابلیت اجرایی ندارد (کوپا^۱، ۲۰۱۱؛ گوین^۲، ۲۰۱۴). به طور کلی بررسی منابع علمی نشان می دهد که مطالعات مبتنی بر چارچوب های آکادمیک برای تحلیل وضعیت عملکرد مجلس در دوره های مختلف و ارائه راهکار جهت بهبود عملکرد آن به ندرت وجود دارد. این در حالی است که با توجه به فضای رقابتی دنیای امروز و اهمیت و نقش تعیین کننده مجلس بر مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشور، ارزیابی این نهاد و شناسایی عوامل تاثیر گذار بر عملکرد آن از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این امر مستلزم یک مدل مناسب جهت ارزیابی نهاد مربوطه می باشد. تحلیل پوششی داده ها یک روش غیرپارامتری است که کارایی نسبی سازمان ها، نهادها و موسسه ها را

¹ COPA

² Guinn

در مقایسه با یکدیگر ارزیابی می کند (چارنز^۱ و همکاران، ۱۹۷۸؛ بنکر^۲ و همکاران ۱۹۷۴). در این تکنیک نیازی به شناخت شکل دقیق تابع تولید نبوده و محدودیتی نیز در تعداد ورودی ها و خروجی ها نمی باشد. تحلیل پوششی داده ها با اندازه گیری کارایی نسبی سازمان ها، آن ها را مورد مقایسه قرار داده، نقاط قوت و ضعف هر کدام را مشخص نموده و پیشنهادهایی برای بهبود و ضعف کارایی هر سازمان و نهاد ارائه می دهد. با توجه به مطالب فوق، هدف اصلی تحقیق، ارائه یک مدل مبتنی بر تحلیل پوششی داده ها است که قادر به ارزیابی عملکرد سازمان مربوطه بر اساس شاخص های موجود می باشد. به این ترتیب که ابتدا تمامی شاخص های قابل دسترسی جمع آوری و از نظر مطلوب و نامطلوب بودن شناسایی و دسته بندی می شوند. مطلوبیت به این معنا که افزایش شاخص مورد نظر می تواند موجب بهبود اوضاع یا عملکرد سیستم مربوطه شود در حالی که نامطلوب بودن یک شاخص می تواند شرایط را به گونه ای تغییر دهد که سیستم به سمت اوضاع نامساعد پیش رود. پس از بررسی و جمع آوری شاخص ها با بررسی مطالعات کتابخانه ای و پالایش شاخص ها مطابق با نظر کارشناسان، بر اساس رویکرد تحلیل پوششی داده های دو مرحله ای یک مدل کارایی سنجی مطرح و به کمک آن عملکرد مجلس شورای اسلامی از منظر قانون گذاری و نظارت طی دوره های مختلف مورد تحلیل و بررسی قرار می گیرد. میزان کارایی به دست آمده از مدل کارایی سنجی، عملکرد هر دوره را به طور کلی و از دو دیدگاه قانون گذاری و نظارت نشان می دهد و با توجه به آن می توان تعیین نمود که مهم ترین شاخص های ارزیابی عملکرد مجلس کدامند و ارزیابی این شاخص ها در ادوار مختلف مجلس چه نتایجی را نشان می دهد.

بر این اساس در بخش دوم مروری بر مطالعات انجام شده در زمینه ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی خواهیم داشت. در بخش سوم رویکرد پیشنهادی برای ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی از دو دیدگاه قانون گذاری و نظارت ارائه می شود. بخش چهارم به ارائه و تحلیل نتایج حاصل از رویکرد پیشنهادی پرداخته می شود. در بخش پنجم نتیجه گیری و پیشنهادهایی جهت مطالعه آتی ارائه می شود. در بخش ششم نیز محدودیت های تحقیق معرفی می شوند.

چهار چوب نظری پژوهش

بررسی منابع مختلف نشان می دهد که به لحاظ عملی به ارزیابی کیفیت عملکرد و هم چنین رعایت شدن الزامات کارآمد بودن مجلس هیچ توجهی نشده است. به لحاظ نظری نیز تاکنون پژوهش های متعددی در زمینه مطالعات مجلس اجرا شده است اما اغلب آن ها به صورت بخشی و موضعی این نهاد را بررسی کرده اند. در منابع فارسی، پژوهشی دیده نمی شود که معطوف به همه کارکردهای این نهاد و چرایی مشکلات موجود در مورد آن باشد. عمده مدل های موجود خارجی نیز اگرچه تلاش کرده اند که به صورت جامع به ارزیابی عملکرد مجلس بپردازند اما تفاوت های مهمی در موضوعات مورد توجه با یکدیگر دارند که نشان دهنده جامع نبودن آن هاست. هم چنین این مدل ها از یک طرف مباحثی را در خود گنجانده اند که نسبتی با ساختار حکمرانی در ایران ندارند (یک مجلسی بودن) و از طرفی موضوعاتی را در بر نمی گیرند که به مجلس ایران منحصر شود. در این میان مطالعه ای که از دیدگاه قانون گذاری و نظارت به صورت کلی به ارزیابی عملکرد ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی پرداخته باشد و نقاط قوت و ضعف را بر اساس معیارهای مختلف بررسی نموده باشد نیز مشاهده نمی شود. بنابراین، یکی از وجوه تمایز و دانش افزایی این مطالعه نسبت به مطالعات قبلی، موضوع سنجش کارایی ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی از دو دیدگاه قانون گذاری و نظارت می باشد. از دیگر وجوه تمایز با مطالعات دیگر این است که در این تحقیق برای نخستین بار یک مدل تحلیلی-ریاضی برای ارزیابی کارایی سنجی ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی و مقایسه آن ها با یکدیگر ارائه می شود. در جدول های ۱ و ۲ خلاصه ای از مطالعات مرتبط با عملکرد مجلس شورای اسلامی ارائه می گردد. به کمک این جدول ها، شکاف تحقیقاتی موجود به خوبی روشن گردیده و وجه تمایز رویکرد تحقیق حاضر با مطالعات پیشین به خوبی مشخص خواهد شد.

جدول ۱. خلاصه مطالعات داخلی در زمینه ارزیابی مجلس شورای اسلامی

شماره	نام محقق	سال انتشار	موضوع تحقیق
۱	محقق و امین ناصری	۱۳۸۰	تعیین و تبیین شاخص های ارزیابی تصمیمات مجلس شورای اسلامی
۲	محقق و همکاران	۱۳۸۲	مدلی ریاضی برای ارزیابی کارایی مجالس پنجگانه شورای اسلامی با رویکرد مجموعه مشترک وزنی فازی
۳	آجیلی	۱۳۸۳	آسیب شناسی مجلس شورای اسلامی
۴	سینائی و زمانی	۱۳۹۱	مجلس شورای اسلامی و سیاست گذاری در ایران (۱۳۸۷-۱۳۵۹)

¹ Charnes

² Banker

۵	دانایی فرد و همکاران	۱۳۹۱	چارچوبی برای شناسایی شایستگی های خط مشی گذاران ملی (نمایندگان مجلس قانون گذاری)
۶	فقیهی و همکاران	۱۳۹۳	ارزیابی عملکرد مجالس شورای اسلامی در نظام جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: مجلس سوم تا هشتم)
۷	فیاضی و حق شناس گرگابی	۱۳۹۵	شناسایی راهبردهای توانمندسازی نمایندگان مجلس شورای اسلامی
۸	دین پرستی صالح	۱۳۹۵	تحلیل کنش های نمایندگان مجلس شورای اسلامی از منظر سیاست های عمومی دولت
۹	زارعی و همکاران	۱۳۹۵	بررسی تاثیر ارتباطات یکپارچه بازاریابی سیاسی و رسانه های اجتماعی بر انتخاب کاندیداها در دهمین مجلس شورای اسلامی
۱۰	عباسیان و مردانی	۱۳۹۵	وظایف انضباطی نمایندگان مجلس شورای اسلامی
۱۱	جلالیان	۱۳۹۶	کارآمدی مجلس شورای اسلامی و راه کارهای ارتقای آن در حقوق داخلی
۱۲	دلفانی و همکاران	۱۳۹۶	اهمیت و جایگاه قانون گذاری در پارلمان (مطالعه موردی کشورهای ایران و انگلستان)
۱۳	حق شناس و همکاران	۱۳۹۶	شناسایی ابعاد مدل های ذهنی تصمیم گیران استراتژیک در نهادهای حاکمیتی: مورد مطالعه نمایندگان مجلس شورای اسلامی
۱۴	اورکی کوه شور و مایلی	۱۳۹۶	تحلیل اثر نظام انتخاباتی در عملکرد و جهت گیری نمایندگان مجلس شورای اسلامی
۱۵	عابدی اردکانی و جاوری	۱۳۹۶	بازاریابی سیاسی و فرآیند تصمیم گیری رای دهندگان. مطالعه موردی: جوانان رای دهنده اصفهانی در دهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی
۱۶	کرباسفروشها و همکاران	۱۳۹۷	تاثیر آمیخته بازاریابی سیاسی بر نیت رای دهندگان مبتنی بر ویژگی های جمعیت شناختی؛ مطالعه موردی: انتخابات مجلس دهم شورای اسلامی شهر تهران
۱۷	زارعی و بهشتی سرشت	۱۳۹۸	تأثیر سابقه نمایندگی، حوزه انتخابیه و رشته تحصیلی در عملکرد نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی (ادوار اول تا دهم).
۱۸	زارعی و همکاران	۱۳۹۸	مقایسه تحلیلی عملکرد نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی ادوار اول تا دهم
۱۹	زمانی و همکاران	۱۳۹۸	نسبت فضای اجتماعی با عملکرد نخستین دوره مجلس (۱۳۵۹ تا ۱۳۶۳)
۲۰	داوودی و همکاران	۱۳۹۸	بررسی نقش های تقنینی و نظارتی مجلس شورای اسلامی و نقش آن در الگوی حکمرانی خوب
۲۱	جلیلوند و گرچی	۱۳۹۸	ارزیابی مبانی نظارت بر کیفیت قانونگذاری از سوی شورای نگهبان
۲۲	نعمتی	۱۳۹۸	عملکرد نمایندگان زن در مجلس شورای اسلامی دوره سوم و چهارم (۱۳۶۷ تا ۱۳۷۵)
۲۳	دقتی و همکاران	۱۳۹۸	ارائه الگوی توسعه مرحله ای حکمرانی شبکه ای با استفاده از رویکرد فراترکیب

۲۴	کریم میان و همکاران	۱۳۹۸	طبقه بندی ویژگی های حکمرانی از طریق شبکه های خط مشی با استفاده از روش فراترکیب
۲۵	یخچالی و همکاران	۱۳۹۹	واکاوی ویژگی های دولت به مثابه پلتفرم با استفاده از مرور نظاممند و فراترکیب
۲۶	زینالو	۱۳۹۹	آیا شفافیت آرا به نفع عملکرد مجلس است؟
۲۷	حبیب نژاد و سعید	۱۳۹۹	چالش های نظارتی مجلس شورای اسلامی بر برنامه های توسعه
۲۸	صدیق و همکاران	۱۳۹۹	نظام انتخاباتی و مشارکت سیاسی در ایران و تأثیر آن بر عملکرد نمایندگان (بررسی دوره های ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی)
۲۹	کرمی مقدم و پروین	۱۳۹۹	نقش نظارتی مجلس شورای اسلامی در حمایت از حقوق شهروندی
۳۰	بیاتی و ارونتن	۱۳۹۹	نظارت اداری بر اعمال حکومت؛ مورد پژوهی نظارت بر رفتار حرف های نمایندگان پارلمان
۳۱	مسیبی و همکاران	۱۳۹۹	شناسایی شاخص های ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس
۳۲	ابریشمی راد و نظریان	۱۴۰۰	کیفیت مشارکت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در فرآیند قانونگذاری
۳۳	مرتب و یآوری	۱۴۰۰	شناسایی معیارهای ارزیابی شفافیت در مجلس شورای اسلامی
۳۴	صابری و طحان نظیف	۱۴۰۰	مجلس شورای اسلامی و لزوم ارزیابی تأثیرات قانون در مرحله تقنین
۳۵	کعبی نسب و محمدی	۱۴۰۱	بررسی صلاحیت مجلس شورای اسلامی در تقنین احکام شرع
۳۶	رمضانی و همکاران	۱۴۰۱	ارزیابی تطبیقی عملکرد مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم
۳۷	زینالو و همکاران	۱۴۰۱	ارائه مدل ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی با استفاده از روش فراترکیب

جدول ۲. خلاصه مطالعات خارجی در زمینه ارزیابی مجلس شورای اسلامی

شماره	نام محقق	سال انتشار	موضوع تحقیق
۱	هاردین و ترومن ^۱	۱۹۵۱	فرآیند حکومتی: منافع سیاسی و افکار عمومی
۲	هورویتز ^۲	۱۹۸۵	پارلمان اروپا: عملکرد و چشم اندازها.
۳	کری ^۳ و همکاران	۱۹۹۹	خودمختاری قانونگذاری در رژیم های جدید: نمونه موردی چک و لهستان
۴	اندرسون ^۴ و همکاران	۲۰۰۳	کلیدهای موفقیت قانونگذاری در مجلس نمایندگان ایالات متحده
۵	جانسون ^۵	۲۰۰۳	ده سال تقویت پارلمان ها در آفریقا ۱۹۹۱ - ۲۰۰۰

¹ Hardin & Truman

² Hurwits

³ Carey

⁴ Anderson

⁵ Johnson

۶	بارکان ^۱ و همکاران	۲۰۰۴	قوه مقننه نوظهور: نهادهای پاسخگویی افقی
۷	بارکان ^۲	۲۰۰۵	قانونگذار نوظهور یا مهر پلاستیکی؟ مجلس ملی آفریقای جنوبی پس از ده سال دموکراسی.
۸	بیثمن ^۳	۲۰۰۶	پارلمان و دموکراسی در قرن بیست و یکم
۹	آرتر ^۴	۲۰۰۶	مقدمه: مقایسه عملکرد قانونگذاری مجالس مقننه
۱۰	پادرو ^۵ و همکاران	۲۰۰۶	اثربخشی قانونگذاری و مشاغل قانونگذاری
۱۱	بوسلی ^۶	۲۰۰۷	مروری بر کارت های امتیازی پارلمانی در آفریقا
۱۲	هادسون و ورن ^۷	۲۰۰۷	تقویت پارلمان در کشورهای در حال توسعه
۱۳	جانسون و تالبوت ^۸	۲۰۰۷	پارلمان بریتانیا و عملکرد: چالشی یا چالش برانگیز؟
۱۴	بیثمن ^۹ و همکاران	۲۰۰۸	ارزیابی کیفیت دموکراسی: راهنمای عملی
۱۵	ککس و تری ^{۱۰}	۲۰۰۸	بهره وری قانونگذاری در کنگره های ۹۳-۱۰۵
۱۶	فیش و کئورینگ ^{۱۱}	۲۰۰۹	کتاب راهنمای قوای مقننه ملی
۱۷	ال اس ای ^{۱۲}	۲۰۰۹	ارزیابی پارلمانی: تحلیلی از چارچوب های موجود و کاربرد در کشورهای منتخب
۱۸	دینگانی ^{۱۳}	۲۰۱۰	گزارش سالانه ۲۰۰۹-۲۰۱۰، پارلمان جمهوری آفریقای جنوبی
۱۹	سی پی آ ^{۱۴}	۲۰۱۰	معیارهای توصیه شده برای قانونگذاری دموکراتیک آسیا، هند و مناطق جنوب شرق آسیا
۲۰	لی ^{۱۵}	۲۰۱۰	نگاهی به گذشته ۱۰ ساله در مدل های صحنه ای دولت الکترونیک: فراتر کیمی کیفیت
۲۱	کوپا ^{۱۶}	۲۰۱۱	سهم پارلمان ها در دموکراسی: معیارهایی برای پارلمان های قاره آمریکا
۲۲	روتبرگ و سالاهاوب ^{۱۷}	۲۰۱۳	اثربخشی قانونگذاری آفریقا
۲۳	گوئین ^{۱۸}	۲۰۱۴	تقویت قانونگذاری: کتاب شناسی مشروح
۲۴	هیت ^{۱۹} و همکاران	۲۰۱۷	مدل های فضایی اثربخشی قانونگذاری
۲۵	چرینخ ^{۲۰} و همکاران	۲۰۱۷	اندازه گیری قدرت قانونگذاری: وزن دهی مجدد کارشناسان شاخص اختیارات پارلمانی فیش-کرونیگ

¹ Barkan

² Barkan

³ Beetham

⁴ Arter

⁵ Padro

⁶ Bosely

⁷ Hadson & Wren

⁸ Johnson & Talbot

⁹ Beetham

¹⁰ Cox

¹¹ Fish & Kroenig

¹² LSE

¹³ Dingani

¹⁴ CPA

¹⁵ Lee

¹⁶ COPA

¹⁷ Rotberg & Salahub

¹⁸ Guinn

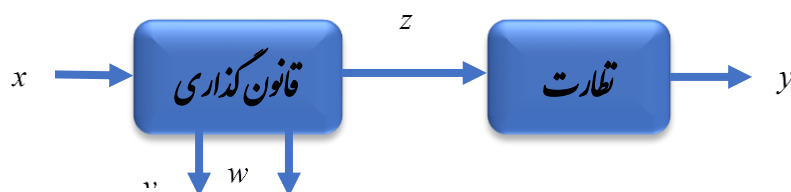
¹⁹ Hitt

²⁰ Chernykh

محدودیت های مدت و بهره وری قانونگذار	۲۰۱۸	اردوی ^۱	۲۶
مانیتور پارلمانی ۲۰۱۸	۲۰۱۸	لیلی ^۲ و همکاران	۲۷
مروری بر مکانیسم های نظارت قانونی و پاسخگویی در نیجریه و آفریقای جنوبی	۲۰۱۹	فاقهو ^۳	۲۸
نظارت مجلس: یک چارچوب مفهومی	۲۰۱۹	عبدی اله ^۴	۲۹

روش شناسی پژوهش

در این بخش به ارائه روشی برای کارایی سنجی ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی از دو دیدگاه قانون گذاری و نظارت پرداخته می شود. بر این اساس فرض کنید هر یک از دوره های مجلس شورای اسلامی یک واحد تصمیم گیرنده (DMU) متشکل از دو مرحله قانون گذاری و نظارت مطابق با شکل (۱) در نظر گرفته شود.

شکل ۱. ساختار مجلس شورای اسلامی

پس از بررسی و جمع آوری شاخص های ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی از منظر قانون گذاری و نظارت با بررسی مطالعات کتابخانه ای و پالایش شاخص ها مطابق با نظر کارشناسان، شاخص هایی که امکان دسترسی به آن ها برای دوره های مختلف مجلس شورای اسلامی فراهم بود و اهمیت بیشتری در ارزیابی عملکرد ابعاد ذکر شده داشتند تعیین گردید. سپس، برخی از شاخص ها با یکدیگر ترکیب گردیده و با توجه به اهمیتی که داشتند وزن هایی به آن ها اختصاص داده شد. در نهایت متغیرهای مربوط به هر یک از ابعاد قانون گذاری و نظارت به طور خلاصه در جدول (۳) جمع آوری گردید.

جدول ۳. معرفی متغیرهای ابعاد قانون گذاری و نظارت مجلس شورای اسلامی

ردیف	نام مرحله	عنوان متغیر	نام متغیر	نوع متغیر
۱	مرحله ۱ (قانون گذاری)	نسبت مجموع طرح ها و لوایح مصوب به طرح ها و لوایح تقدیمی	v_1	خروجی مطلوب
۲		مجموع وزن دار شده نسبت های طرح های مصوب به کل قوانین و لوایح مصوب به کل قوانین	v_2	خروجی مطلوب
۳		تعداد مصوبات ارجاع شده به مجمع تشخیص مصحت	w	خروجی نامطلوب
۴	قانون گذاری و نظارت	نسبت تعداد قوانین مصوبه مستخرج از طرح های مجلس به تعداد کل طرح های ارائه شده	z	شاخص میانی مطلوب
۵	مرحله ۲ (نظارت)	نسبت تعداد قوانین اصلاحی به کل مصوبات	y_1	خروجی مطلوب
۶		تعداد موارد سوال از وزرا	y_2	خروجی مطلوب
۷		مجموع وزن دار شده تعداد موارد استیضاح موفق و تعداد وزرای فاقد اعتماد	y_3	خروجی مطلوب
۸		پرونده های تحقیق و تفحص (مفتوح و مختوم)	y_4	خروجی مطلوب

¹ Ordway

² Lilly

³ Fagbadebo

⁴ Obeidullah

این نکته قابل توجه است که متغیر نسبت تعداد قوانین مصوبه مستخرج از طرح های مجلس به تعداد کل طرح های ارائه شده، به ترتیب نقش های خروجی و ورودی مطلوب را برای دو بعد قانون گذاری و نظارت ایفا می نماید. از دیگر نکات قابل توجه این است که مجلس شورای اسلامی یک نهاد خدمات محور بوده و مصرف ورودی ها در این بخش خیلی مورد توجه نیست بنابراین همانند مدل های بدون ورودی عمل می نمایم. به عبارت دیگر هنگام اجرای مدل با توجه به متغیرهای معرفی شده با تبعیت از مدل کوپر^۱ و همکاران (۲۰۰۹)، مقدار ورودی (x) را یک فرض می نمایم. با توجه به ساختار شکل (۱) اندیس ها، متغیرها و پارامترها برای مدل کارایی سنجی به شرح جدول (۴) در نظر گرفته می شوند.

یافته های پژوهش

جدول ۴. معرفی اندیس ها، متغیرها و پارامترها

توضیحات	اندیس، متغیر، پارامتر
شمارنده واحد تصمیم گیرنده (یک دوره مجلس شورای اسلامی)	K
شمارنده ورودی مرحله ۱ (قانون گذاری)	N
شمارنده خروجی مطلوب مرحله ۱ (قانون گذاری)	M
شمارنده خروجی نامطلوب مرحله ۱ (قانون گذاری)	J
شمارنده شاخص میانی (قانون گذاری و نظارت)	T
شمارنده خروجی مطلوب مرحله ۲ (نظارت)	R
n امین ورودی واحد تحت ارزیابی k ام	x_{nk}
m امین خروجی مطلوب واحد تحت ارزیابی k ام	v_{mk}
j امین خروجی نامطلوب واحد تحت ارزیابی k ام	w_{jk}
t امین شاخص میانی واحد تحت ارزیابی k ام	z_{tk}
r امین خروجی مطلوب واحد تحت ارزیابی k ام	y_{rk}
متغیر واحد مجازی ترکیبی k ام	ρ_k
متغیر واحد مجازی ترکیبی k ام	μ_k
فاکتور افزایش خروجی مطلوب m ام مرحله ۱	α_m
فاکتور افزایش شاخص میانی مطلوب t ام	γ_t
فاکتور افزایش خروجی مطلوب r ام مرحله ۲	φ_r

مطابق با جدول (۱) و تعریف دسترسی پذیری ضعیف شفارد^۲ (۱۹۷۰) و هم چنین رویکرد پیشنهادی کوسمانن^۳ (۲۰۰۵) برای مواجهه با عوامل نامطلوب، مدل کارایی سنجی برای فرآیند دو مرحله ای شکل (۱) با هدف افزایش خروجی های مطلوب به صورت زیر ارائه می شود:

$$E_o^* = \text{Max} \frac{1}{\gamma} \left(\frac{1}{M+T} \left(\sum_{m=1}^M \alpha_m + \sum_{t=1}^T \gamma_t \right) + \frac{1}{T+R} \left(\sum_{t=1}^T \gamma_t + \sum_{r=1}^R \varphi_r \right) \right)$$

s.t.

¹ Cooper

² Shrpard

³ Kuosmanen

قیود مرحله ۱ (قانون گذاری)

$$\sum_{k=1}^K (\rho_k + \mu_k) x_{nk} \leq x_{no}, n = 1, \dots, N,$$

$$\sum_{k=1}^K \rho_k v_{mk} = \alpha_m v_{mo}, m = 1, \dots, M,$$

$$\sum_{k=1}^K \rho_k w_{jk} = w_{jo}, j = 1, \dots, J,$$

$$\sum_{k=1}^K \rho_k z_{tk} \geq \gamma_t z_{to}, t = 1, \dots, T$$

قیود مرحله ۲ (نظارت)

$$\sum_{k=1}^K \rho_k z_{tk} \geq \gamma_t z_{to}, t = 1, \dots, T,$$

$$\sum_{k=1}^K \rho_k y_{rk} \geq \varphi_r y_{ro}, r = 1, \dots, R,$$

قیود عمومی

$$\sum_{k=1}^K (\rho_k + \mu_k) = 1,$$

$$\rho_k, \mu_k \geq 0, \forall k,$$

$$\alpha_m, \gamma_t, \varphi_i \geq 1 \forall m, t, i. \tag{1}$$

مدل (۱) یک مدل شدنی و خطی است. در مدل فوق، شاخص میانی $z_{tk} (t = 1, \dots, T)$ به صورت هم زمان دو نقش خروجی و ورودی مطلوب را برای مرحله اول و دوم ایفا می کند. با توجه به مطلوب بودن این شاخص و اهمیت آن در میزان تولیدات مرحله دوم، نقش آن در قالب خروجی اهمیت بیشتری دارد. بنابراین قید مربوط به آن در هر دو مرحله از فرآیند به صورت بزرگتر یا مساوی در نظر گرفته شده است. در بهینگی مقدار هدف مدل فوق دارای کران پایین یک $(E_o^{*Total} \geq 1)$ می باشد، بر این اساس تعریف زیر را داریم:

تعریف ۱- واحد تحت ارزیابی DMU_o به طور کلی کارا نامیده می شود اگر و تنها اگر مقدار بهینه تابع هدف مدل (۱) برابر با یک باشد $(E_o^{*Total} = 1)$. بنابراین اگر E_o^{*Total} مقداری بزرگتر از یک اختیار نماید واحد تحت ارزیابی ناکارا نامیده می شود.

با توجه به جواب های بهینه $\alpha_m^*, \gamma_t^*, \varphi_i^* \geq 1 \forall m, t, i$ کارایی برای هر یک از مرحله های ۱ و ۲ به صورت زیر تعیین می شود:

کارایی مرحله ۱:

$$E_o^{*Stage\ 1} = \frac{1}{M+T} \left(\sum_{m=1}^M \alpha_m^* + \sum_{t=1}^T \gamma_t^* \right) \tag{2}$$

کارایی مرحله ۲:

$$E_o^{*Stage \nu} = \frac{1}{T+R} \left(\sum_{t=1}^T \gamma_t^* + \sum_{r=1}^R \varphi_r^* \right) \quad (3)$$

در بهینگی مقادیر کارایی مرحله ۱ و ۲ دارای کران پایین یک $(E_o^{*Stage 1}, E_o^{*Stage 2} \geq 1)$ می باشند، بنابراین تعاریف زیر را داریم:

تعریف ۲- مرحله ۱ واحد تحت ارزیابی DMU_o کارا نامیده می شود اگر و تنها اگر مقدار بهینه آن برابر با یک باشد $(E_o^{*Stage 1} = 1)$.

تعریف ۳- مرحله ۲ واحد تحت ارزیابی DMU_o کارا نامیده می شود اگر و تنها اگر مقدار بهینه آن برابر با یک باشد $(E_o^{*Stage 2} = 1)$.

تعریف ۴- واحد تحت ارزیابی DMU_o به طور کلی کارا نامیده می شود اگر و تنها اگر هر دو مرحله آن کارا باشند $(E_o^{*Stage 1} = E_o^{*Stage 2} = 1)$.

با فرض این که ρ_k^* و μ_k^* به ازای $k = 1, \dots, K$ جواب های بهینه مدل (۱) باشند و $D_o = \{k | \rho_k^*, \mu_k^* \geq 0, k \in \{1, \dots, K\}\}$ نیز مجموعه مرجع واحد تحت ارزیابی DMU_o باشد، در صورت ناکارآمدی یک واحد، از طریق روابط زیر می توان مقدار بهینه هر یک از متغیرهای آن را محاسبه نمود:

$$\begin{cases} x_{no}^* = \sum_{k \in D_o} (\rho_k^* + \mu_k^*) x_{nk}, \\ v_{mo}^* = \sum_{k \in D_o} \rho_k^* v_{mk}, \\ w_{jo}^* = \sum_{k \in D_o} \rho_k^* w_{jk}, \\ z_{to}^* = \sum_{k \in D_o} \rho_k^* z_{tk}, \\ y_{ro}^* = \sum_{k \in D_o} \rho_k^* y_{rk}. \end{cases} \quad (4)$$

با توجه به مقادیر بهینه می توان به این مهم دست یافت که هر یک از متغیرهای واحد تحت ارزیابی برای کارا بودن به چه میزان افزایش یا کاهش نیاز دارند.

ارزیابی مجلس شورای اسلامی از منظر قانون گذاری و نظارت

در این بخش با توجه به ساختار پیشنهادی ارائه شده، به ارزیابی عملکرد هشت دوره مجلس شورای اسلامی (دوره های سوم تا دهم) بر اساس دو دیدگاه قانون گذاری و نظارت می پردازیم.

متغیرهای ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی

با توجه به جدول (۳)، مقادیر متغیرهای هر یک از ابعاد قانون گذاری و نظارت در قالب جدول (۵) ارائه می شود. لازم به ذکر است با توجه به محرمانه بودن اطلاعات دوره های مختلف مجلس شورای اسلامی، نام گذاری هر دوره با حروف انگلیسی \mathcal{A} تا \mathcal{H} صورت گرفته و ترتیب نیز در آن رعایت نشده است.

جدول ۵. مقادیر متغیرهای ابعاد قانون گذاری و نظارت

دوره	بعد قانون گذاری		قانون گذاری و نظارت		بعد نظارت			
	v_1	v_2	w	z	y_1	y_2	y_3	y_4
A	۰/۴۳	۰/۴۶	۴	۰/۴۷	۰/۳۱	۵۷	۲	۱۳

B	۰/۵۷	۰/۴۴	۵	۰/۵۵	۰/۳۰	۵۱	۰	۱۶
C	۰/۵۹	۰/۴۳	۵	۰/۵۰	۰/۳۳	۹۹	۱	۱۳
D	۰/۴۸	۰/۴۰	۲۶	۰/۴۱	۰/۲۷	۱۵۵	۰	۲۸
E	۰/۴۰	۰/۴۳	۱۱	۰/۵۱	۰/۳۳	۱۰۲	۲	۲۱
F	۰/۵۱	۰/۴۵	۴	۰/۴۵	۰/۳	۱۸۰۰	۲/۳۳	۱۸
G	۰/۹۶	۰/۵۲	۱	۰/۴۸	۰/۱۹	۱۰۷۹	۳/۳۳	۱۰
H	۰/۹۴	۰/۴۶	۴	۰/۷۶	۰/۳۲	۳۱۶۸	۳/۶۷	۳۲

نتایج ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی

نتایج حاصل از اجرای مدل (۱) برای هشت دوره مجلس شورای اسلامی از دیدگاه قانون گذاری و نظارت به طور خلاصه در جدول (۶) قابل مشاهده می باشد.

جدول ۶. نتایج کارایی هشت دوره مجلس شورای اسلامی از منظر قانون گذاری و نظارت

دوره	کارایی کل	کارایی بعد قانون گذاری	کارایی بعد نظارت
A	۷/۰۵	۱/۶۰	۱۲/۵۰
B	۷/۱۵	۱/۳۳	۱۲/۹۷
C	۱	۱	۱
D	۱	۱	۱
E	۳/۴۱	۱/۴۳	۵/۳۹
F	۱/۵۵	۱/۵۲	۱/۵۷
G	۱	۱	۱
H	۱	۱	۱

ستون دوم جدول (۶) کارایی کل هشت دوره مجلس شورای اسلامی از دیدگاه قانون گذاری و نظارت و ستون های دوم و سوم به ترتیب مقدار کارایی به دست آمده برای هر یک از ابعاد قانون گذاری و نظارت را نشان می دهند. همان طور که پیش تر نیز اشاره شد، با توجه به این که هدف مدل (۱) تعیین بیشترین سطح خروجی مطلوب می باشد بنابراین واحدهای کارا دارای مقدار کارایی ۱ و واحدهای ناکارا مقدار کارایی بیشتر از ۱ را دارا می باشند. بر این اساس، در یک نگاه مشاهده می شود که به طور کلی چهار دوره از هشت دوره کارآمد بوده اند. هم چنین هر یک از دوره های کارا از دیدگاه قانون گذاری و نظارت نیز کارا می باشند که این مطلب با تعریف ۴ بخش پیش نیز مطابقت دارد.

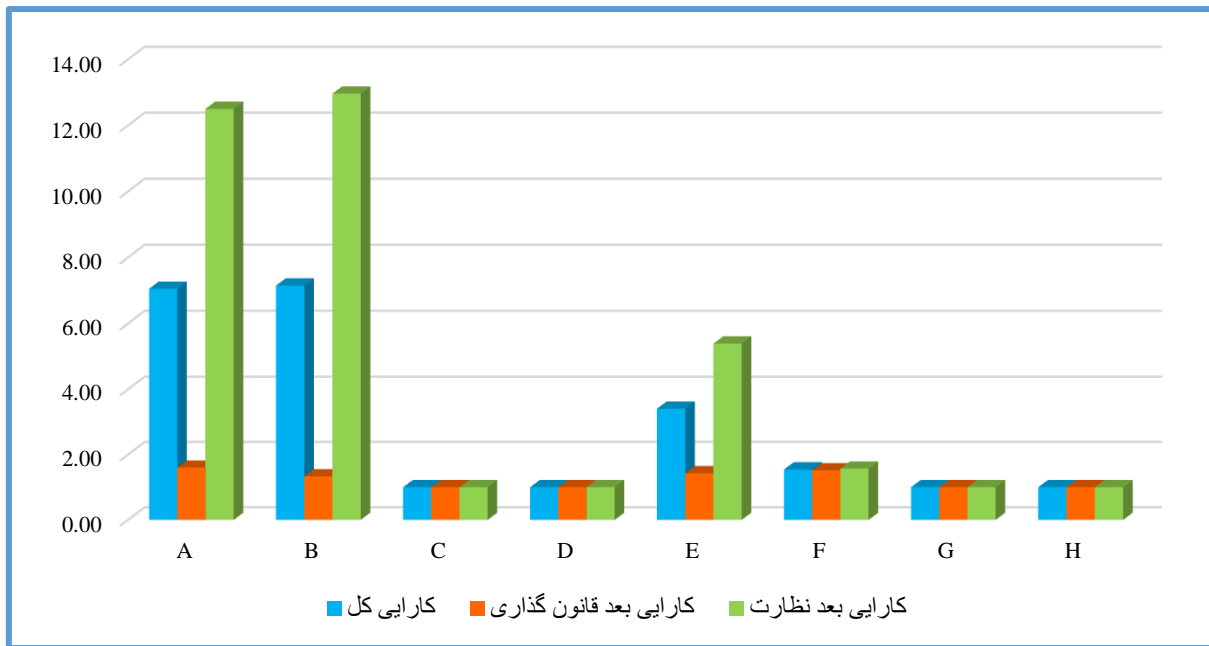
دوره **B** کم ترین کارایی کل و کم ترین کارایی از دیدگاه نظارت را در میان هشت دوره کسب نموده است این در حالی است که در بعد قانون گذاری

کم ترین مقدار کارایی متعلق به دوره **A** می باشد. نتایج کارایی سنجی هر یک از ابعاد قانون گذاری و نظارت در دوره **B** نشان می دهد که اگرچه

هر دو بعد این دوره ناکارآمد بوده اند اما تاثیر ناکارآمدی بعد نظارت بر کارایی کل بیشتر از بعد قانون گذاری بوده است. این مطلب در دوره های

ناکارآمد دیگر چون **A**، **E** و **F** نیز مشاهده می شود. نتایج کارایی سنجی دوره **F** نشان می دهد که برخلاف دیگر دوره های ناکارآمد، میزان

ناکارآمدی کلی دوره مورد نظر و هر یک از ابعاد آن بسیار نزدیک به یکدیگر می باشند اما این نکته قابل توجه است که ناکارآمدی دوره نظارت از ناکارآمدی دوره قانون گذاری بیشتر می باشد. با توجه به نتایج کارایی ستون های ۲ و ۳ مشاهده می شود که به طور کلی تمامی دوره ها از نظر قانون گذاری عملکرد بهتری نسبت به نظارت داشته اند. هم چنین ناکارآمدی بعد نظارت نیز بیشترین تاثیر را بر کاهش کارایی کل هر یک از دوره ها داشته است. مقایسه مقادیر کارایی کل هشت دوره مجلس شورای اسلامی و هر یک از ابعاد آن در شکل (۲) به خوبی گویای این مطلب است.

شکل ۲. مقایسه کارایی کل و ابعاد قانون گذاری و نظارت

مطابق با رابطه (۴) مقادیر بهینه هر یک از متغیرهای دو بعد قانون گذاری و نظارت هشت دوره مجلس شورای اسلامی محاسبه گردید و بر اساس مقادیر به دست آمده مقادیر کمبود و مازاد هر یک از متغیرها تعیین گردید که نتایج آن در جدول (۷) قابل مشاهده می باشد. مقادیر مثبت به این معناست که متغیر مورد نظر به چه میزان باید افزایش یابد تا از میزان ناکارآمدی دوره تحت ارزیابی کاسته شده و به سطح بالای کارایی (کارآمد بودن) برسد. هم چنین مقدار منفی نیز به معنای مقدار کاهش در متغیر مربوط به دوره تحت ارزیابی جهت کارآمدی آن است. مقدار صفر نیز به این معناست که متغیر مورد نظر در سطح بهینه قرار داشته و نیاز به هیچ نوع تغییری اعم از کاهش یا افزایش ندارد.

جدول ۷- مقادیر کمبود و مازاد متغیرهای ابعاد قانون گذاری و نظارت

دوره	بعد قانون گذاری			قانون گذاری و نظارت	بعد نظارت			
	v_1	v_2	w	z	y_1	y_2	y_3	y_4
A	۰/۵۱	۰	۰	۰/۲۹	۰/۰۱	۳۱۱۱	۱/۶۶	۱۹
B	۰/۳۵	۰/۰۲	۰	۰/۱۹	۰/۰۲	۲۹۸۰/۰۴	۳/۴۹	۱۵/۸۲
C	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
D	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
E	۰/۳۹	۰/۰۱	۰	۰/۱۳	۰/۰۷	۲۱۰۷/۳۲	۰/۴۹	۹/۷۳
F	۰/۴۳	۰/۰۱	۰	۰/۳۱	۰/۰۲	۱۳۶۸	۱/۳۳	۱۴
G	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
H	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

بنابر مطالب فوق، با توجه به کارآمد بودن دوره های D ، C و G و H مشاهده می شود که هیچ یک از متغیرهای دوره های نام برده نیاز به تغییر ندارند. اما در دوره های ناکارآمدی چون A ، B ، E و F تغییراتی مشاهده می شود. میزان تغییر برای متغیرهای مختلف در دوره های ناکارآمد متفاوت است. به عنوان مثال بیشترین میزان تغییر برای متغیر نسبت مجموع طرح ها و لوایح مصوب به طرح ها و لوایح تقدیمی متعلق به دوره

ناکارآمد A با مقدار $0/51$ می باشد، در حالی که کم ترین میزان تغییر در این متغیر برای دوره ناکارآمد B با مقدار $0/35$ مشاهده شده است. متغیر مجموع وزن دار شده نسبت های طرح های مصوب به کل قوانین و لوایح مصوب به کل قوانین دارای کم ترین مقدار تغییر برای دوره ناکارآمد A با مقدار صفر و بیشترین مقدار تغییر به میزان $0/02$ برای دوره ناکارآمد B می باشد. در خصوص متغیر تعداد مصوبات ارجاع شده به مجمع تشخیص مصلحت هیچ نوع تغییری اعم از افزایش یا کاهش برای دوره های ناکارآمد مشاهده نمی شود. برای شاخص میانی نسبت تعداد قوانین مصوبه مستخرج از طرح های مجلس به تعداد کل طرح های ارائه شده، کم ترین و بیشترین میزان تغییر به ترتیب برای دوره های ناکارآمد B و F با مقادیر $0/19$ و $0/31$ مشاهده می شود. کم ترین و بیشترین مقدار تغییر برای متغیر نسبت تعداد قوانین اصلاحی به کل مصوبات با مقادیر $0/01$ و $0/07$ به ترتیب متعلق به دوره های ناکارآمد A و E می باشد. هم چنین کم ترین و بیشترین مقدار تغییر برای متغیر تعداد موارد سوال از وزراء با مقادیر 3111 و 1368 به ترتیب متعلق به دوره های ناکارآمد A و F می باشد. برای دو متغیر مجموع وزن دار شده تعداد موارد استیضاح موفق و تعداد وزرای فاقد اعتماد و پرونده های تحقیق و تفحص (مفتوح و مختوم) بیشترین مقدار تغییر به میزان $3/49$ و 19 متعلق به دوره های ناکارآمد B و A و کم ترین مقدار تغییر به میزان $0/49$ و $9/73$ متعلق به دوره ناکارآمد E می باشد.

بحث و نتیجه گیری

به طور کلی شناسایی عواملی که سبب ناکارآمدی یک سازمان یا نهاد شده و هم چنین ثبت نقاط قوت و ضعف آن می تواند کمک موثری در راستای بهبود و رسیدن آن سازمان یا نهاد به سطح مطلوب شود و این امر تنها از طریق ارزیابی عملکرد سازمان میسر خواهد شد. ارزیابی عملکرد سال های متمادی است که در بخش های دولتی و غیردولتی در اغلب کشورهای جهان پیشرفته و تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه مرسوم گردیده است. امروزه اهمیت و ضرورت ارزیابی عملکرد آن چنان محرز گردیده که در هر نظام و دستگاه اداری به عنوان امری ضروری و اجتناب ناپذیر مطرح و لازمه یک مدیریت صحیح و پویا به شمار می رود. یکی از معیارهایی که جهت ارزیابی و مقایسه عملکرد بخش های اقتصادی که دارای شعب و واحدهای مختلف بوده و منابع مورد استفاده آن ها همگن هستند به کار می رود، اندازه کارایی است. کارایی نشان می دهد که یک سازمان تا چه میزان از نهاده ها به طور بهینه در جهت تولید ستاده ها استفاده کرده است. در این تحقیق عملکرد دوره های سوم تا دهم مجلس شورای اسلامی از دیدگاه قانون گذاری و نظارت بر اساس رویکرد تحلیل پوششی داده های دو مرحله ای مورد بررسی قرار گرفت. به طور کلی نتایج نشان داد که در ارزیابی کلی مجلس شورای اسلامی نیمی از دوره ها کارآمد و نیمی دیگر ناکارآمد بوده اند. این مطلب در خصوص هر یک از مولفه های تحت ارزیابی مجلس شورای اسلامی که شامل بعد قانون گذاری و نظارت می باشد نیز صادق است. میانگین، انحراف معیار و دامنه تغییرات در بعد قانون گذاری به ترتیب برابر با $1/24$ ، $0/24$ و $0/60$ و در بعد نظارت به ترتیب برابر با $4/55$ ، $4/92$ و $11/97$ می باشد. بنابر نتایج به دست آمده به طور کلی عملکرد مجلس شورای اسلامی در بعد قانون گذاری بهتر از بعد نظارت بوده است. در واقع ضعف عملکرد بعد نظارتی نسبت به بعد قانون گذاری تمامی ادوار منجر به ناکارآمدی بیشتر در میان دوره های ناکارآمد شده است. هم چنین نتایج به دست آمده با توجه به شاخص های کارایی سنجی هر یک از ابعاد قانون گذاری و نظارت نشان می دهد که افزایش و یا کاهش کدام یک از شاخص ها موجب ناکارآمدی دوره های مختلف از دیدگاه های مورد نظر شده است. برای مطالعه آینده بکارگیری شاخص تنقیح قوانین برای ارزیابی عملکرد ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی پیشنهاد می شود.

محدودیت های تحقیق

- همان طور که می دانیم مطالعات پژوهشی با محدودیت هایی همراه هستند که در ادامه به محدودیت های این تحقیق اشاره می شود:
- عدم دسترسی به برخی از شاخص های مرتبط با تحقیق.
 - عدم دسترسی به اطلاعات مربوط به دوره های دوم و سوم مجلس شورای اسلامی.
 - عدم ذکر نام دوره های مختلف مجلس شورای اسلامی به دلیل محرمانه بودن اطلاعات.

منابع

- آجیلی. (۱۳۸۳). آسیب شناسی مجلس شورای اسلامی. فصلنامه راهبرد، (۳۴)، ۳۱۹-۳۱۱.
- ابریشی راد، محمد امین و نظریان، حمید. (۱۴۰۰). کیفیت مشارکت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در فرآیند قانون گذاری. فصلنامه دانش حقوق عمومی، (۳۱)، ۱۰، ۸۹-۱۱۲.
- اورکی کوه شور، محسن و مایلی، محمدرضا. (۱۳۹۶). تحلیل اثر نظام انتخاباتی در عملکرد وجهت گیری نمایندگان مجلس شورای اسلامی. پژوهشنامه علوم سیاسی، (۴)۱۲، ۲۰۳-۲۳۴.
- بیاتی، علی و اروتن، محمود. (۱۴۰۰). نظارت اداری بر اعمال حکومت؛ مورد پژوهی نظارت بر رفتار حرفه ای نمایندگان پارلمان. پژوهش های نوین حقوق اداری، (۱)۳، ۱۰۹-۱۳۸.
- جلالیان، عسکر. (۱۳۹۶). کارآمدی مجلس شورای اسلامی و راه کارهای ارتقای آن در حقوق داخلی. راهبرد، (۱)۲۶، ۲۷۱-۳۰۶.
- جلیلوند، محمدشهاب و گرجی ازندریانی، علی اکبر. (۱۳۹۹). ارزیابی مبانی نظارت بر کیفیت قانونگذاری از سوی شورای نگهبان. مجلس و راهبرد، ۱۰۳، ۸۰-۵۱.
- حیب نژاد، سید احمد، سعید، سیده زهرا، (۱۳۹۹). چالش های نظارتی مجلس شورای اسلامی بر برنامه های توسعه. دانش حقوق عمومی، (۲)۹، ۹۳-۱۱۴.
- حق شناس، گرگابی، حیدری، شاه حسینی. (۱۳۹۶). شناسایی ابعاد مدل های ذهنی تصمیم گیران استراتژیک در نهادهای حاکمیتی (مورد مطالعه: نمایندگان مجلس شورای اسلامی). فصلنامه انجمن علوم مدیریت ایران، (۴۸)۱۲، ۸۶-۱۰۰.
- داوودی، حمیدرضا، عربیان، اصغر و بخشایش، احمد (۱۳۹۸). نقش و جایگاه مجلس شورای اسلامی در حکمرانی خوب مطالعات سیاسی، (۴۸)۱۲، ۴۳-۵.
- دقتی، عادل، یعقوبی، نورمحمد، کمالیان، امین رضا، دهقانی، مسعود. (۱۳۹۸). ارائه الگوی توسعه مرحله ای حکمرانی شبکه ای با استفاده از رویکرد فراترکیب. مدیریت دولتی، (۲)۱۱، ۲۰۳-۲۳۰.
- دلفانی، علی، زارع اشکذری، مجتبی و احمدی پنجکی، غلامرضا. (۱۳۹۶). اهمیت و جایگاه قانون گذاری در پارلمان (مطالعه موردی کشورهای ایران انگلستان). علوم سیاسی - دانشگاه آزاد کرج، (۴۱)۱۳، ۱۸۱-۲۰۱.
- دین پرستی صالح، فائزه، تحلیل کنش های نمایندگان مجلس شورای اسلامی از منظر سیاست های عمومی دولت، (۱۳۹۵). فصلنامه دولت پژوهی، (شماره ۸)، ۵۷-۱.
- رضانی، قاسم، صلاح، مهدی، کهرازه، یاسر. (۱۴۰۱). ارزیابی تطبیقی عملکرد مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم. ماهنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، (۱۱)۵، ۲۱.
- زارعی عظیم، شرفی وحید، بهمنی مهسا. (۱۳۹۵). بررسی تاثیر ارتباطات یکپارچه بازاریابی سیاسی و رسانه های اجتماعی بر انتخاب کاندیداها در دهمین مجلس شورای اسلامی. پژوهشنامه علوم سیاسی، شماره ۴، ص ۹۷-۱۲۴.
- زارعی، علی، بهشتی سرشت، محسن، فرزی، یحیی، حسن زاده، اسماعیل، (۱۳۹۸). مقایسه تحلیلی عملکرد نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی ادوار اول تا دهم، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، (شماره ۴۸)، ۲۶-۳.
- زارعی، علی و بهشتی سرشت، محسن (۱۳۹۸). تأثیر سابقه نمایندگی، حوزه انتخابیه و رشته تحصیلی در عملکرد نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی (ادوار اول تا دهم). پژوهشنامه انقلاب اسلامی، (۳۳)۹، ۱۴۹-۱۷۷.
- زینالو، مهدی (۱۳۹۹). آیا شفافیت آرا به نفع عملکرد مجلس است؟ اندیشکده حکمرانی شریف.
- زینالو، مهدی، علی احمدی، علیرضا، نریمان، سعید. (۱۴۰۱). ارائه مدل ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی با استفاده از روش فراترکیب. مدیریت دولتی، (۱)۱۴، ۱۰۸-۷۴.
- زمانی، گل محمدی، احمد، دلاوری، سینایی و وحید. (۱۳۹۸). نسبت فضای اجتماعی با عملکرد نخستین دوره مجلس (۱۳۵۹ تا ۱۳۶۳). پژوهشنامه علوم سیاسی، (۲)۱۴، ۹۹-۱۳۰.
- سینائی وحید، زمانی سمیه. (۱۳۹۱). مجلس شورای اسلامی و سیاست گذاری در ایران (۱۳۸۷-۱۳۵۹). پژوهش سیاست نظری. شماره ۱۱، ص ۳۵-۱.
- صابری، علی، طحان نظیف، هادی. (۱۴۰۰). مجلس شورای اسلامی و لزوم ارزیابی تأثیرات قانون در مرحله تقنین. فصلنامه دانش حقوق عمومی، (۳۴)۱۰، ۳۲-۱۱۳.
- صدیق، میرابراهیم، کشیشیان، گارینه، حبیبی و احمد. (۱۳۹۹). نظام انتخاباتی و مشارکت سیاسی در ایران و تأثیر آن بر عملکرد نمایندگان (بررسی دوره های ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی). سپهر سیاست، (۲۳)۷، ۱۱۲-۱۴۰.

- عبادی اردکانی محمد، جاوری علیرضا. (۱۳۹۲). بازاریابی سیاسی و فرآیند تصمیم گیری رای دهندگان. مطالعه موردی: جوانان رای دهنده اصفهانی در دهمین انتخابات مجلس شورای اسلامی. فصلنامه علمی-پژوهشی سیاستگذاری عمومی، شماره ۱(۳)، ص ۱۷۷-۲۰۲.
- عباسیان، حسین، مردانی سیدعلی. (۱۳۹۵). وظایف انضباطی نمایندگان مجلس شورای اسلامی. مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، ۲(۲)، ۱۳۰-۱۴۲.
- فقیهی ابوالحسن، ذاکری محمد، اسدی اسماعیل. (۱۳۹۳). ارزیابی عملکرد مجالس شورای اسلامی در نظام جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: مجلس سوم تا هشتم). فصلنامه راهبرد. شماره ۲۳(۷۲)، ص ۱۸۱-۲۰۷.
- فیاضی بی بی مرجان، حق شناس گرگابی محمد. (۱۳۹۶). شناسایی راهبردهای توانمندسازی نمایندگان مجلس شورای اسلامی ایران. مدیریت دولتی. شماره ۹(۱)، ص ۱-۳۴.
- کریاسفروشها، مریم، خداداد حسینی، سید حمید، آقایی، محمد، (۱۳۹۷). تاثیر آمیخته بازاریابی سیاسی بر نیت رای دهندگان مبتنی بر ویژگی های جمعیت شناختی؛ مطالع موردی: انتخابات مجلس دهم شورای اسلامی شهر تهران. فصل نامه پژوهشی راهبردی سیاست، ۲۶، ۷۰-۴۳.
- کرمی مقدم، رسول و پروین، خیراله. (۱۳۹۹). نقش نظارتی مجلس شورای اسلامی در حمایت از حقوق شهروندی. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران، ۵۰(۳)، ۱۰۲۷-۱۰۰۷.
- کریم میان، زهره، محمدی، مهدی، قاضی نوری، سید سپهر و ذوالفقار زاده، محمدمهدی. (۱۳۹۸). طبقه بندی ویژگی های حکمرانی از طریق شبکه های خط مشی با استفاده از روش فراترکیب. مدیریت دولتی. ۱۱(۳)، ۳۷۷-۴۰۲.
- کعبی نسب، عباس، محمدی کرجی، رضا. (۱۴۰۲). بررسی صلاحیت مجلس شورای اسلامی در تقنین احکام شرع. فصلنامه دانش حقوق عمومی ۱۲(۳۹)، ۷۱-۹۲.
- مسیبی، سیدمحمدعلی، خانمحمدی، هادی و حسنونند، مهدی (۱۳۹۹). شناسایی شاخص های ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس. مطالعات راهبردی بسیج، ۲۳(۴)، ۸۳-۱۲۶.
- مرتب، یحیی و باوری، وحید. (۱۴۰۰). شناسایی معیارهای ارزیابی شفافیت در مجلس شورای اسلامی. مطالعات مدیریت دولتی ایران. ۱۴(۱)، ۳۵-۶۲.
- محققر علی، امین ناصری محمدرضا. (۱۳۸۰). تعیین و تبیین شاخصهای ارزیابی تصمیمات مجلس شورای اسلامی. شماره ۲، ص ۱۵۵-۱۷۸.
- محققر علی، امین ناصری محمدرضا، معماریانی عزیزاله. (۱۳۸۲). مدلی ریاضی برای ارزیابی کارایی مجالس پنجگانه شورای اسلامی با رویکرد مجموعه مشترک وزنی فازی. ص ۱۱-۲۷.
- نعمتی، نورالدین. (۱۳۹۸). عملکرد نمایندگان زن در مجلس شورای اسلامی دوره سوم و چهارم (۱۳۶۷ تا ۱۳۷۵)، فصلنامه زن در فرهنگ و هنر، دوره یازده (شماره ۱)، ۱۴۹-۱۳۳.
- یخچالی، مهدی، طهماسبی، رضا، لطیفی، میثم، فرجی ملائی، امین. (۱۳۹۹). واکاوی ویژگی های دولت به مثابه پلتفرم با استفاده از مرور نظاممند و فراترکیب. مدیریت دولتی، ۱۲(۲)، ۲۰۴-۲۳۷.
- Arter, D. (2006). Introduction: Comparing the legislative performance of legislatures. The Journal of Legislative Studies, 12(3-4), 245-257.
- Anderson, W. D., Box- Steffensmeier, J. M., & Sinclair- Chapman, V. (2003). The keys to legislative success in the US House of Representatives. Legislative Studies Quarterly, 28(3), 357-386 .
- Banker, R. D., Charnes, A., & Cooper, W. W. (1984). Some models for estimating technical and scale inefficiencies in data envelopment analysis. Management science, 30(9), 1078-1092 .
- Barkan, J. D., Ademolekun, L., Zhou, Y., Laleye, M., & Ng'ethe, N. (2004). Emerging legislatures: Institutions of horizontal accountability. Building state capacity in Africa: New approaches, emerging lessons, 211-56.

- Barkan, J. (2005). Emerging legislature or rubber stamp? The South African National Assembly after ten years of democracy.
- Beetham, D. (2006). Parliament and democracy in the twenty-first century. Geneva: InterParliamentary Union .
- Beetham, D., Carvalho, E., Landman, T., & Weir, S. (2008). Assessing the quality of democracy: A practical guide. International IDEa .
- Bosley, J. (2007). A review of parliamentary scorecards in Africa. African Capacity Building Foundation .
- Carey, J. M., Formanek, F., & Karpowicz, E. (1999). Legislative autonomy in new regimes: The Czech and Polish cases. *Legislative Studies Quarterly*, 569-603 .
- Chernykh, S., Doyle, D., & Power, T. J. (2017). Measuring Legislative Power: An Expert Reweighting of the Fish- Kroenig Parliamentary Powers Index. *Legislative Studies Quarterly*, 42(2), 295-320 .
- Charnes, A., Cooper, W. W., & Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European journal of operational research*, 2(6), 429-444 .
- Cooper, W. W., Ruiz, J. L., & Sirvent, I. (2009). Selecting non-zero weights to evaluate effectiveness of basketball players with DEA. *European journal of operational research*, 195(2), 563-574.
- Cox, G. W., & Terry, W. C. (2008). Legislative productivity in the 93d–105th congresses. *Legislative Studies Quarterly*, 33(4), 603-618 .
- COPA (Parliamentary Confederation of the Americas) Committee on Democracy and Peace. (2011). *The Contribution of Parliaments to Democracy: Benchmarks for the Parliaments of the Americas*. Québec Secretariat of COPA.
- CPA. (2010). *Recommended Benchmarks for Asia, India and South-East Asia Regions' Democratic Legislatures*. London. Retrieved from
- Dingani, Z.A. (2010). Annual report 2009-2010, Parliament of the republic of South Africa .
- Fish, M. S. & Kroenig, M. (2009). *The Handbook of National Legislatures*. New York: Cambridge University Press.
- Fagbadebo, O. (2019). An overview of legislative oversight and accountability mechanisms in Nigeria and South Africa. *Perspectives on the legislature and the prospects of accountability in Nigeria and South Africa*, 19-44 .
- Guinn, D. E. (2014). *Legislative Strengthening: Annotated Bibliography*. Available at SSRN 2438972 .
- Hardin, C. M. & Truman, D. B. (1951). *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*. *The Western Political Quarterly* (Vol. 4) .
- Hurwitz, L. H. (1985). *The European Parliament: Performance and Prospects*. By Emil J. Kirchner (Brookfield, Vt.: Gower Publishing, 1984. Pp. xiv+ 170. \$32.95.). *American Political Science Review*, 79(4), 1245-1246.
- Hitt, M. P., Volden, C., & Wiseman, A. E. (2017). Spatial models of legislative effectiveness. *American Journal of Political Science*, 61(3), 575-590 .
- Hudson, A., & Wren, C. (2007). *Parliamentary strengthening in developing countries. Final Report or DFID*.
- Johnsson, A. B. (2003). *Ten years of strengthening parliaments in Africa 1991 – 2000* .

- Johnson, C., & Talbot, C. (2007). The UK Parliament and performance: challenging or challenged? *International Review of Administrative Sciences*, 73(1), 113-131 .
- Kuosmanen, T. (2005). Weak disposability in nonparametric production analysis with undesirable outputs. *American Journal of Agricultural Economics*, 87(4), 1077-1082.
- LSE. (2009). *Parliamentary Assessment: An Analysis of Existing Frameworks & Application to Selected Countries* .
- Lee, J. (2010). 10year retrospect on stage models of e-Government: A qualitative meta-synthesis. *Government information quarterly*, 27(3), 220-230 .
- Lilly, A., White, H., & Haigh, J. (2018). *Parliamentary Monitor 2018*. Institute for Government.
- Ordway, Marie (2018), Term limits and legislator productivity, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 12 (2), 212_241.
- Obaidullah, A. T. M. (2019). *Institutionalization of the Parliament in Bangladesh*. Singapore: Palgrave-MacMillan.
- Padró I Miquel, G., & Snyder, J. M. (2006). Legislative effectiveness and legislative careers. *Legislative Studies Quarterly*, 31(3), 347-381 .
- Rotberg, R. I., & Salahub, J. E. (2013). *African legislative effectiveness*. North-South Institute (Ottawa) Research Report .
- Shephard, R. W. (1970). *Theory of cost and production functions*. Princeton University Press.

نحوه استناد به مقاله:

قنبریان بروجنی؛ احمد، شاهرودی؛ کامبیز ، امیر تیموری؛ علیرضا، گودرزوندچگینی؛ مهرداد. (۱۴۰۲). تحلیل عملکرد تقنینی و نظارتی ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی با استفاده از تحلیل پوششی داده های دو مرحله ای. *مجله توانمندسازی سرمایه انسانی*، ۶ (۲)، ۱۲۷-۱۴۳.

https://jhce.rasht.iau.ir/article_706255.html